

Bronisław Ferdynand Trentowski (1808-1869) W dwusetną rocznicę narodzin

Okrągłe rocznice skłaniają do zadumy. B. F. Trentowski to postać niezwykła, zarówno ze względu na jego burzliwy żywot, jak i powikłane losy jego intelektualnego dziedzictwa. Był bez wątpienia jednym z najwybitniejszych i najbardziej oryginalnych polskich filozofów w ogóle, a polskich filozofów wychowania w szczególności¹. Jego życie przypadło na niespokojną politycznie i pełną napięcie epokę, która nastąpiła w dziejach Europy po rewolucji francuskiej. Dla Polaków był to okres szczególnie tragiczny z powodu trwającej utraty własnego państwa.

W młodości zapoznał się Trentowski z filozofią Kanta, a na emigracji związanej z upadkiem powstania listopadowego był słuchaczem królewskich wykładów Herbarta. W szczególny sposób ukształtowała B. F. Trentowskiego filozofia heglowska, którą zgłębiał podczas studiów na niemieckich uniwersytetach. Jednakże twórczo ową filozofię zaadaptował i rozwinął w oryginalną koncepcję trójjedni (w miejsce Heglowskiej *Aufhebung*), którą to koncepcję stosował w rozwiązywaniu problemów teoretycznych z dziedziny wielu nauk. Podzielił los nieobcy innym wybitnym emigrantom – Hoene-Wrońskiemu i Norwidowi - których działań na rzecz Polski nie doceniono w pełni za ich życia. Dopiero z dystansu historycznego potrafią dostrzec ich wielkość.

Za rzecz najistotniejszą dla człowieka i ludzkich wspólnot uważał Trentowski edukację, i temu właśnie zagadnieniu poświęcił najważniejsze ze swych dzieł – *Chowannę* (1842²). Dzieło to niezwykle: „Na blisko 2000 stron jeden autor prezentował wyjątkowo systematyczną konstrukcję teoretyczną, łączącą w sobie w nierozzerwalną całość historię myśli pedagogicznej (...) i instytucji oświatowych z projektem teleologicznym”³.

¹ Najnowsza kompetentna wykładnia jego filozofii wychowania: S. Sztobryn, *Trentowski Bronisław Ferdynand*, w: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, t. 6, Warszawa 2007, ss. 812-815.

² Ostatnie pełne wydanie: B.F. Trentowski, *Chowanna czyli system pedagogiki narodowej jako umiejętności wychowania, nauki i oświaty, słowem wykształcenia naszej młodzieży*. Wstępem i komentarzem opatrzył A. Walicki, t. 1-2, Wrocław - Warszawa - Kraków 1970.

³ S. Sztobryn, *op. cit.*, s. 814.

Chowanna jest przez historyków wychowania uważana za najwybitniejsze osiągnięcie polskiej myśli pedagogicznej w XIX wieku⁴. Warto jednak zwrócić uwagę i podkreślić, że dziś, na początku XXI wieku, doktryna pedagogiczna B. F. Trentowskiego nie jest duchowo martwa, przeciwnie: na nowo inspiruje i oczarowuje swym bogactwem⁵. W uznaniu zasług Bronisława Ferdynanda Trentowskiego dla polskiej kultury i nauki, został on obrany patronem powstałego w 2007 roku Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej.

⁴ S.I. Możdżeń, *Historia wychowania*, t. 2: 1795-1918, Sandomierz 2006, s. 236.

⁵ Tu zwłaszcza nowatorskie ujęcie: W. Andrukowicz, *Szlachetny pożytek. O filozoficznej pedagogice Bronisława F. Trentowskiego*, Szczecin 2006.